מחלוף חרוש בוכים ושואלים: „מדוע הוא? מדוע לא שדמי?"

שדמי לשאלות עורך־הדין אשר לוויצקי:

לוויצקי: אמרת שמוטב הרוג אחד מאשר הסתבכות בעשרות מעצרים?

שדמי: בדיוק.

לוויצקי: מה זה הרוג אחד?

שדמי: ... לא נתתי פקודה ולא הטלתי מכסה להרוג אדם אחד, מפני שברור היה לי שזה לא מוכרח להגמר באדם אחד.

משמעותה של עדות זו היא ברורה לגמרי. שדמי, שהודה במפורש כי צפה מראש הרוגים אחדים, כעונש על הפרת העוצר הבלתי־חוקי, לא התכחש לעצם הפקודה, כי אם לפירושה בפי מלינקי לפיקודיו.

לוויצקי: ... בכפר קאסם יכולים להיות עשרות הרוגים?

שדמי: רק למקרה הזה התייחסתי (להפרת העוצר).

לוויצקי: אתה תתפלא אם גם מלינקי התייחס רק למקרה כזה?

שדמי: לאור מה שקרה בכפר קאסם, בהחלט.

אלה הם דברים שלאחר מעשה. העדויות נגד שדמי הן ברורות בהחלט. לפחות לכאורה קיימת נגדו השתלשלות המאורעות הבאה: אלוף־משנה שדמי הורה למלינקי לטיל עוצר, שלא היה בסמכותו להטילו. הוא לא הסתפק בהטלת העוצר, ובשימוש בסנקציות המוטלות בחוק לפיו מוטל העוצר, אם הוא מוטל כחוק, אלא הורה להרוג ולרצות את מפירי העוצר. למטרה זו השתמש בביטוי „אללה ירחמו!" שהוא תרגום מילולי של „ברוך דיין אמת," ופקד על מלינקי: „בלי סנטימנטים."

איש מהושבי ישראל, הערביים והיהודים כאחד, אינו צמא לדמו של אלוף־משנה ישכר שדמי. אולם הצדק דורש, כי שדמי יועמד לדין. זהו גם האינטרס של שדמי עצמו, שבלעדי משפט, ישאר מוכתם כרוצח — ללא משפט — כל ימי חייו. זהו גם האינטרס של מדינת ישראל וצבאה, שלדברי גזר־הדין במשפט נאשמי כפר קאסם, הכתימו שדמי ופיקודיו „את נשקו וטוהר דגלו של צבא ההגנה לישראל."

שהמגמות שהמטכ"ל הכתיב תבוצענה..."

באותה שעה בה הסביר זלמן מרט את עיקרי המדיניות, מתוך שחשש למה שעלול היה לקרות, הגיעו כבר הדיווחים הראשונים על הטבח הנורא. מרט הספיק לשמוע את הפרטים שנתקבלו, הבין מיד כי מה שיגור לו היה לעובדה, מיהר לדווח למטה הכללי.

כבר באותה פגישה חטופה בינו לבין מלינקי, עמד מרט על כך שההוראות ש־ניתנו למלינקי מפיו של שדמי היו הוראות בלתי חוקיות. מרט העיד על כך בבית־המשפט, בתשובה לשאלותיו של התובע סגן־אלוף גילון: „מלינקי אמר לי שכל מה שאני הסברתי לו עומד בסתירה להוראות שהוא קיבל ממפקד החטיבה. מלינקי הצביע על כך, שהוא קיבל הוראות אחרות נוגדות להסבר שלי..."

מה שמרט הבין כבר באותו ערב, עוד לפני ששמע פרטים מלאים על הטבח בכפר קאסם, הפכו השופטים לקביעה מפורשת ב־פסק־דינם. אם יעמוד שדמי למשפט, תהיה אחת ההאשמות הראשונות נגדו, בגלוין הרישום: חריגה מסמכות, בכך שהטיל עוצר על הכפריים הערביים, פעולה שלא היתה בסמכותו. פרט נוסף לסעיף האישום ב־חריגה מסמכות: הפרת עקרונות המדיניות הממשלתית, לגבי כפרי המיעוט הערבי, ביום פתיחת מבצע קדש.

★ ★ ★

שחצנות ואדישות

מה יטען שדמי במשפט שיוגש נגדו? בשאלה זו מתלבטים בחדאי גם כל אלה החייבים להחליט במוקדם או במאוחר אם לנקוט בצעד ההגיוני ולהעמידו לדין.

אחת מדרכי ההגנה ששדמי יכול לאחוז בהן, היא לטעון כי למעשה לא ביצע אלא את ההוראות שקיבל מן הגבוהים ממנו. אם יעשה — הוא עלול להיתקל בחומה של עדויות, שיעידו את ההיפך מטענה זו. כמעט כל העדים בדרגות הגבוהות, שהעידו מטעם התביעה במשפט נאשמי כפר קאסם, הובאו כדי להעיד כי המדיניות הכללית של המטה הכללי היתה לא לנעוץ, אפילו באצבע קטנה, בכפרי המיעוט הערבי.

בכל זאת, מתוך העדויות במשפט, נראה כי שדמי יוכל להסתמך בקו הגנה כזה, גם על התנגדותם של כמה מן האחראים למדיניות הכללית ביחס למיעוט הערבי. אחד מהם הוא אלוף־משנה מיכאל („מישאל") שחם, המושל הצבאי העליון וקצין המטכ"ל לענייני ממשל צבאי. מתוך הופעתו של שחם במשפט מצטיירת כך תמונת מעשיו בליל הטבח:

עורך־דין אשר לוויצקי (פרקליטו של מלינקי): ... בשעה שמונה נודע לך על הרוגים בכפר קאסם... מה עשית במשך שלוש שעות, (ב־11 באותו לילה השתתף כבר שחם בישיבה באותו עניין אצל האלוף צבי צור) חוץ מאשר לחפש את סגן־אלוף מרט?

אלוף־משנה שחם: לא עשיתי שום דבר. זה לא ענייני. נסעתי למצוא את סגן־אלוף זלמן מרט ולברר אתו.

לוויצקי: מה לברר?

שחם: רציתי לברר מה קרה, אולי הוא יודע יותר, ולמה זה קרה. ... זה היה ברור שזה נוגד למדיניות שנקבעה ורציתי לברר איך זה קרה.

לוויצקי: אם הדבר היה נוגד למדיניות שאתה אומר, האם לא היתה כל אפשרות שהמטכ"ל יתן פקודה אחרת?

שחם: אתה מקבל בזה קצת אי ידיעה.

לוויצקי: אני רואה שכבר שאני מתקדם במשפט זה, אני פחות יודע.

שחם: וזהו. אני מקווה שבסוף יתברר לך.

לוויצקי: אני כבר רואה מי היה צריך לשבת פה (על ספסל הנאשמים).

שחם: אתה לא עושה עלי רושם מיוחד.

לוויצקי: מה עשית כדי להפסיק את זה (את הטבח)?

שחם: נסעתי לפיקוד המרכז.

לוויצקי: עד 11 יכלו להיהרג עוד אנשים.

שחם: נכון שיכלו.

מלינקי טען ביום בו הודה מתפקידו ש־הוא קרבן ושעיר לעזאזל. אולם את טענתו זו לא המשיכו הוא ופרקליטו לטעון בעקבות בית־המשפט. במקום להאשים את שדמי, את צור ואת שחם בהוצאת ההוראות שהביאו להתנהגותו ולהתנהגות אנשיו, הסדיר להטיל את חלק הארי של האשמה על שכם פיקודו הבלתי, ולהצטמצם בהאשמות בודדות נגד שדמי, במיוחד על סגנון דיבורו. בכך חסם גם חלק גדול מאפשרויות התביעה להרשיע את שדמי במשפטו העתיד להתקיים.

★ ★ ★

לא צמאים לדם

משימה קשה תהיה מוטלת על סניגוריו של אלוף־משנה ישכר שדמי, בהכנת קו־ההגנה של לקוחם, אם יתקיים המשפט הצבאי נגדו. בעדותו הארוכה במשפט מלינקי ופקודיו חשף שדמי את עצמו בגילויות שונות של הגנתו העתידה. כך, למשל, לא יוכל עוד שדמי לטעון כי לא הוציא פקודות רצח, לשמירת העוצר הבלתי־חוקי שהטיל. גם אחרי שהוזהר על־ידי אב בית־הדין, אלוף־משנה ד"ר בנימין הלוי, כי תשובותיו יכולות להפליל אותו, ענה

דהאן בוכה

ומנסה להרגיע את אחותו שצעקותיה החרידו את חצר בית־המשפט. היא היתה הראשונה שפרצה בצווחות ובבכי, עוד בשעה שהשלושת השופטים אספו את חפציהם באולם המשפט. „זה יושר זה? כולכם שקרנים! כל המדינה הזו!" צווחה האשה האומללה כשכל נשות האסירים וקרובותיהם ממררות בבכי.

מחלוף מחבק את אשתו

הבוכיה שעה שקצין משטרה צבאית מסגיר יחד עם שוטריו על הסדר בחצר בית־המשפט, ההומה מקרובים צווחים. מאחורי מחלוף — אדמונד נחמני.